

ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΣΥΝΔΡΟΜΟ Asperger

Δρ. Ζαφειριάδης Κυριάκος

Οι διδακτικές παρεμβάσεις που μπορούμε να οργανώσουμε, για να διδάξουμε με αποτελεσματικό τρόπο μαθητές με σύνδρομο Asperger, θα πρέπει να εφαρμόζονται σταθερά, με συνέπεια, να οργανώνονται, αφού κάθε φορά ενημερώνουμε τους μαθητές για την εκπαιδευτική δραστηριότητα και να διατηρούμε γραφικές παραστάσεις της αποτελεσματικότητας των παρεμβάσεών μας, ενώ παράλληλα κινητοποιούμε τους γονείς και αξιοποιούμε τη συνεργασία μαζί τους.

Αναλυτικά:

1. Κοινωνικές δεξιότητες

Τα παιδιά με σύνδρομο Asperger μπορούν να ωφεληθούν από το οργανωμένο σχολικό πρόγραμμα, το οποίο θα δομείται με τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- Η σχολική μέρα θα είναι σταθερά και μεθοδικά οργανωμένη, γιατί η οργάνωση της σχολικής μέρας εξασφαλίζει προβλεψιμότητα, δεν ανατρέπει το πρόγραμμα των δράσεων, καθώς ο μαθητής γνωρίζει κάθε δραστηριότητα που ακολουθεί και κατά συνέπεια τις υποχρεώσεις του χωρίς, όμως, τις εντάσεις της αναμονής. Στη συνέχεια, όταν ο μαθητής θα βελτιώσει τις κοινωνικές του δεξιότητες, θα αναπτύξει ταυτόχρονα και τις επικοινωνιακές του δεξιότητες, που τον βοηθούν να επιλύει κοινωνικά προβλήματα που ανακύπτουν στην καθημερινότητα.
- Περιλαμβάνει τη συστηματική διδασκαλία κοινωνικών δεξιοτήτων και γλωσσική εξάσκηση. Όμως, η ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων είναι πιο αποτελεσματική, όταν οργανώνεται στο σχολικό περιβάλλον, επειδή προϋποθέτει την αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών της τάξης.
- Καθοδήγηση στις κοινωνικές δεξιότητες είτε από τον εκπαιδευτικό είτε από άλλον συμμαθητή που συμβουλεύουν το μαθητή με σύνδρομο Asperger.
- Τροποποιημένη διδασκαλία και ανάθεση των σχολικών εργασιών. Ο εκπαιδευτικός με εξατομικευμένη διδασκαλία χρησιμοποιώντας τη σύγχρονη τεχνολογία και την υπαγόρευση διδάσκει στους μαθητές δεξιότητες μάθησης πριν τις διδάξει στην τάξη και στη συνέχεια τους αναθέτει εργασίες.
- Παράλληλα, επειδή συχνά οι μαθητές σύνδρομο Asperger γίνονται αντικείμενο εκφοβισμού και πειραγμάτων από τους συμμαθητές τους, θα μπορούσαμε να βελτιώσουμε τις σχέσεις στη μαθητική κοινότητα, αν ενημερώσουμε όλους τους μαθητές για τα χαρακτηριστικά της συμπεριφοράς των μαθητών, ενώ, για να

καλλιεργήσουμε σχέσεις συνεργασίας, θα πρέπει να εγκαταλείψουμε τη μετωπική διδασκαλία οργανώνοντας συνεργατικές μεθόδους διδασκαλίας.

- Επίσης, εκτός από τα μαθήματα, όταν ο εκπαιδευτικός διδάσκει μαθητές με σύνδρομο Asperger, θα πρέπει να διατηρεί με το μαθητή οπτική επαφή, να του διδάσκει να κατανοεί τα συναισθήματα και τις διαθέσεις των άλλων, να είναι πιο ανεκτικός, να ερμηνεύει τη γλώσσα του σώματος, να αναπτύσσει στρατηγικές και κοινωνικά αποδεκτές τεχνικές για τον τρόπο που αρχίζει αλλά και τελειώνει μια συζήτηση (χαιρετισμοί, αποδεκτός τόνος και ένταση της φωνής, χειρονομίες και χειραψία), αλλά και τις προσδοκίες και τους περιορισμούς που επιβάλλουν στην αλληλεπίδραση το περιβάλλον αλλά και τα χαρακτηριστικά που διέπουν τη λειτουργία του, όπως για παράδειγμα η διασκέδαση, η εργασία, ο εκκλησιασμός, ο αθλητισμός, η μελέτη.

2. Συμπεριφοριστικές/Συναισθηματικές παρεμβάσεις

Επειδή οι μαθητές με σύνδρομο Asperger αντιμετωπίζουν δυσκολίες με τα μαθήματα, συχνά αγωνιούν, εκδηλώνουν επιθετικότητα και υπερκινητικότητα, ως αποτέλεσμα της αδυναμίας τους να ανταποκριθούν στις γνωστικές απαιτήσεις. Μια από τις τεχνικές που προτείνονται αφορά στο να προτείνονται στο μαθητή οικείοι τρόποι, για να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες της αλληλεπίδρασης, όπως για παράδειγμα η ανάγνωση κοινωνικών ιστοριών, από τις οποίες πηγάζουν πληροφορίες για τη ροή των γεγονότων, των προσδοκιών αλλά και των απαιτήσεων κάθε ομάδας, όπως το σχολείο, από τα μέλη του.

Άλλες παρεμβάσεις μας εστιάζουν στα συναισθήματα της μονοτονίας, στα ισχνά ενδιαφέροντα των μαθητών, στη φτωχή συγκέντρωση, στον περιορισμένο κινητικό συντονισμό, στις μειωμένες ακαδημαϊκές ικανότητες και στην ανάπτυξη ικανοτήτων για την αντιμετώπιση των συναισθηματικών απαιτήσεων, που ανακύπτουν σε κάθε ομάδα. Έτσι, η μονοτονία μπορεί να αντιμετωπιστεί, αν εξασφαλίσουμε στο μαθητή ένα περιβάλλον σταθερότητας, χωρίς ανατροπές και εκπλήξεις, αλλά, απεναντίας, προβλέψιμο και σταθερό, ενώ, όταν θα προκύπτουν αλλαγές, ενημερώνουμε χωρίς χρονοτριβή τους μαθητές.

Επίσης, τα περιορισμένα ενδιαφέροντα που χαρακτηρίζουν τα άτομα με σύνδρομο Asperger, μπορούν να ξεπεραστούν, αν συχνά και για περιορισμένο χρονικό διάστημα συζητάμε για διάφορα θέματα, φροντίζοντας ταυτόχρονα να ενισχύουμε θετικά το μαθητή, κάθε φορά που αλληλεπιδρά με τους συμμαθητές του και συμμετέχει σε δραστηριότητες της ομάδας, όπως παιχνίδια και δραστηριότητες προβλέψιμες.

3. Ακαδημαϊκές/Γνωστικές παρεμβάσεις

Τα παιδιά με σύνδρομο Asperger, όπως έδειξαν οι έρευνες, έχουν νοημοσύνη μεγαλύτερη από το μέσο όρο. Όμως, συχνά αντιμετωπίζουν δυσκολίες κατανόησης και περιορισμένη αφηρημένη σκέψη. Κάποιες παρεμβάσεις περιλαμβάνουν κίνητρα και ανταμοιβές, για να παρακινηθούν οι μαθητές να συμμετέχουν στη μαθησιακή δραστηριότητα, ενώ χρησιμοποιούμε και γραφικούς οργανωτές των εννοιών και του περιεχομένου του μαθήματος.

Επίσης, όσον αφορά στις ερωτήσεις μας, είναι εποικοδομητικές, όταν υποβάλλονται γραπτώς, είναι σύντομες και σαφείς και όχι ευρείας ανάπτυξης.

Διάφορες άλλες στρατηγικές που προτείνονται για τη διδασκαλία των μαθητών με σύνδρομο Asperger περιλαμβάνουν:

- Την ετοιμασία. Πρόκειται για μια παρέμβαση, που αποσκοπεί στο να εξοικειωθούν οι μαθητές με σύνδρομο Asperger με το γνωστικό αντικείμενο πριν αυτό να διδαχτεί στη τάξη. Με τον τρόπο αυτό, μειώνεται το άγχος των μαθητών, αυξάνονται οι πιθανότητες να εμπλακεί ο μαθητής στη μαθησιακή δραστηριότητα και, τέλος, να γνωρίζει τι θα ακολουθήσει σε κάθε περίπτωση.
- Γνωστικές τροποποιήσεις, όπως να αφήνουμε στο μαθητή περισσότερο χρόνο να απαντήσει, να τον εξετάζουμε προφορικά, να του αναθέτουμε λιγότερες ερωτήσεις ή εργασίες κλειστού τύπου (αντιστοίχισης, διαζευκτικές), αλλά, ταυτόχρονα, οι εργασίες που αναθέτουμε να συνοδεύονται με σαφείς οδηγίες ή στα κείμενα να υπογραμμίζονται οι λέξεις και οι φράσεις, από τις οποίες θα αντλήσουν τις σπουδαιότερες πληροφορίες.
- Στρατηγικές οργάνωσης, όπως:
  1. οπτική απεικόνιση εννοιών, στην απεικόνιση δηλαδή του αντικειμένου ή στην ένταξη της αφηρημένης έννοιας μέσα σε μια πρόταση.
  2. γραφικοί οργανωτές παρουσιάζουν με εύγλωττο και καταληπτό τρόπο τον τρόπο οργάνωσης μιας δραστηριότητας (προετοιμασία των μαθημάτων της επόμενης μέρας) ή τη συνετή οργάνωση και διαχείριση του χρόνου, μια και τα άτομα με σύνδρομο Asperger αντιμετωπίζουν δυσκολίες να οργανώσουν με σύνεση το χρόνο αλλά και τις δραστηριότητες που χρειάζονται, προκειμένου να ολοκληρώσουν τις εργασίες που τους ανατέθηκαν.
  3. διαγράμματα. Βοηθούν τους μαθητές να κατανοήσουν τη σχέση που συνδέει τις βασικές έννοιες με τα επιμέρους χαρακτηριστικά τους.

4. σημειωματάρια για τις εργασίες που ανατέθηκαν για το σπίτι ή τα καθήκοντα που έχει αναλάβει, όπως να βρει υλικό για τις εργασίες, να επισκεφτεί τη βιβλιοθήκη ή το στάδιο. Για τα σημειωματάρια μπορούν να ενημερώνονται οι γονείς και έτσι να πληροφορούνται, εκτός από τις εργασίες που ανατέθηκαν, και για τα γεγονότα του σχολείου, τότε εξετάστηκε ο μαθητής και γενικότερα όλες οι δραστηριότητες του σχολείου.
5. καρτέλες οδηγιών για μαθήματα. Ο κάθε εκπαιδευτικός σημειώνει με ποια διδακτική ενότητα θα ασχοληθεί η τάξη και ποιες υποχρεώσεις έχει ο μαθητής, όπως τα βιβλία και τα τετράδια καθώς και τα όργανα που θα πρέπει να έχει μαζί του.

4. Αισθητικο/κινητικές παρεμβάσεις

Εκτός από τα μαθησιακά προβλήματα και τις δυσκολίες στην κοινωνική αλληλεπίδραση, οι μαθητές με σύνδρομο Asperger εμφανίζουν προβλήματα στην επεξεργασία των αισθητηριακών ερεθισμάτων και στον κινητικό συντονισμό. Οι παρεμβάσεις, λοιπόν, τις οποίες μπορεί να δρομολογήσει ο εκπαιδευτικός, περιλαμβάνουν προγράμματα ανάπτυξης της λεπτής κινητικότητας, που με τη σειρά τους θα βελτιώσουν τη γραφή αλλά και την επαγγελματική προοπτική του παιδιού, ενώ θα πρέπει να αποφεύγονται ανταγωνιστικά αθλήματα με την ομάδα.

Όσον αφορά στις στρατηγικές παρέμβασης για τον έλεγχο των αισθητηριακών ερεθισμάτων, αυτές θα πρέπει να αποσκοπούν αφενός στη μείωση των πηγών του θορύβου, και αφετέρου στην ανάπτυξη των κοινωνικών ιστοριών, προκειμένου να κατανοήσουν τα παιδιά τι θα συμβεί σε ένα θορυβώδες περιβάλλον και σταδιακή εξοικείωση με πολλαπλά είδη θορύβων, ώστε να τους γνωρίσει ο μαθητής και, όταν τους συναντήσει, να μην πανικοβληθεί, αλλά να έχει τη δυνατότητα να τους κατανοήσει και να τους ερμηνεύσει.

Αναφορικά με την οπτική υπερευαισθησία, μπορούμε να οργανώσουμε έναν ήσυχο χώρο εργασίας σε μια γωνιά της τάξης, χωρίς οπτικές εναλλαγές από τα τις εστίες φωτισμού, ενώ εξασφαλίζουμε σαφείς οδηγίες με φύλλα οδηγιών για τον τρόπο που θα οργανώσουν την εργασία τους, πότε, δηλαδή, θα αρχίσουν, πώς θα τελειώσουν, πού θα την παραδώσουν, αλλά και πώς θα οργανώσουν δημιουργικά όχι μόνο το χρόνο και την εργασία τους αλλά και το χώρο τους, ώστε να είναι λειτουργικός.

Στην αλληλεπίδραση με τους συνομηλίκους και στη διαπροσωπική επαφή μπορούμε να δοκιμάσουμε τα ακόλουθα. Αρχικά, πριν πλησιάσουμε το μαθητή, τον ενημερώνουμε ότι

θα τον αγγίξουμε ή ότι θα τον πλησιάσουμε, ενώ διαμορφώνουμε συζητήσεις, βρίσκουμε τις κατάλληλες σε κάθε περίπτωση απαντήσεις, που αρμόζουν στην περίπτωση.

Σχετικά με τη διευθέτηση του προσωπικού χώρου, μπορούμε να επιτρέψουμε στο μαθητή με σύνδρομο Asperger να καθίσει στο τέλος του τραπεζιού, προκειμένου να έχει το δικό του χώρο και να μη συνωστίζεται με τους συμμαθητές του.

Οι Dunn, Saifer & Rinner (2002) προτείνουν πέντε στρατηγικές για την υποστήριξη των μαθητών με σύνδρομο Asperger.

1. Προετοιμασία. Όπως και στην ανάπτυξη των ακαδημαϊκών δεξιοτήτων οι μαθητές διδάσκονται από πριν τις υποχρεώσεις και τα καθήκοντά τους σε ένα περιβάλλον που δεν είναι ιδιαίτερα απαιτητικό. Με τον τρόπο αυτό μειώνεται η αγωνία τους.
2. Ανεξάρτητη εργασία. Οι μαθητές εργάζονται αυτόνομα με υποδείξεις, οι οποίες είναι εξατομικευμένες.
3. Οπτική υποστήριξη. Οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να οργανώσουν το χώρο και το χρόνο τους, να κάνουν αλλαγές που οι ίδιοι επιλέγουν και με τον τρόπο αυτό να προβλέπουν τα γεγονότα και να κατανοούν τις προσδοκίες που έχουν οι άλλοι από αυτούς. Για παράδειγμα, ο μαθητής έχοντας υπόψη του έναν κατάλογο, στον οποίο με διαφορετικά χρώματα καταγράφονται όλες οι δραστηριότητες που αφορούν στη συγκέντρωση των βιβλίων, των τετραδίων και του εξοπλισμού για την επόμενη μέρα, ιεραρχεί και οργανώνει τις δραστηριότητές του (μαθήματα), ώστε την επόμενη μέρα να πηγαίνει προετοιμασμένους στο σχολείο.
4. Προσωπικός χώρος. Στο μαθητή με σύνδρομο Asperger εξασφαλίζουμε ένα ήσυχο περιβάλλον, το οποίο δε συνδέεται με τις σχολικές κυρώσεις, στο οποίο καταφεύγει κάθε φορά που χρειάζεται γαλήνη.
5. Κοινωνικές ιστορίες. Όπως αναφέρθηκε, η διδασκαλία των κοινωνικών ιστοριών βοηθά το μαθητή με σύνδρομο Asperger να κατανοήσει τις κοινωνικές αξιώσεις και να εδραιώσει τρόπους αποδεκτής συμπεριφοράς. Ακόμη, οι κοινωνικές ιστορίες θα μπορούσαν να αναφερθούν και στη διδασκαλία του τρόπου που ο μαθητής θα ετοιμάσει τις εργασίες που ανατίθενται για το σπίτι, πώς θα οργανώσει το χρόνο αλλά και το χώρο του.